

Близнюк О., студент групи 301-ФС
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Науковий керівник:
ст. викладач кафедри фізичної культури та спорту Йопа Т. В.
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПЕЛЕОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Термін «спелеологія» (від гр. «спелеон» – печера) запропонував у 1890 р. французький археолог Емель Рів'єр. Під спелеологією нині розуміють одну з наук про Землю, що вивчає походження, розвиток, геологічні, гідрогеологічні (вивчає підземні води, їхнє походження, фізичні властивості, хімічний і газовий склад, поширення в земній корі, а також використання їх та методи охорони від виснаження та забруднення), мікрокліматичні особливості пустот та порожнин природного походження (печери, гроти тощо), їх сучасну і древню фауну, технічні прийоми проникнення під землю і роботи в підземних умовах.

Довгий час спелеологією (відповідно і спелеотуризмом) займалися тільки ентузіасти під керівництвом досвідчених фахівців, які професійно вивчали карстові порожнини. У період 50–80-х рр. минулого століття ними були відкриті, вивчені, описані сотні кримських печер. Але красою підземного царства могло захоплюватися тільки досить вузьке коло людей, що займалися спортивним спелеотуризмом і науковим вивченням печер.

Спелеотуризм технічно складний вид туризму. Його складність полягає у проходженні складних за рельєфом маршрутів в умовах відсутності природного світла, високої відносної вологості (до 100 %) та невисокої температури повітря.

Усе це вимагає від спелеотуриста ретельної підготовки до подорожі, а також сили, витривалості, спритності, вправності у використанні засобів життєзабезпечення під землею та засобів страхівки, стійких навичок у подоланні відповідних природних перешкод.

В Україні спелеотуризм одержав відносно широке розповсюдження тільки в 60-ті рр. ХХ ст. У вітчизняній й науковій літературі представлений недостатньо, незважаючи на значний спелеотуристичний потенціал нашої країни. Початок вивчення спелеотуризму в Україні було покладено В. М. Дублянським, його роботи присвячені морфологічній, геологічній характеристикам печер, практичним питанням підготовки спелеотуристів і проведенню спелеопоходів, методиці вивчення печер. У роботах М. П. Коржика розглядаються деякі питання використання й оцінки печер для спелеотуризму, вводиться поняття спелеоресурсоведення. Популяризації знань про печери й спелеотуризм сприяють роботи В. О. Радзівського. Нині, спелеотуризм як окремий спеціалізований вид туризму недостатньо вивчений, а популярність його з кожним роком зростає, тому постає потреба у всебічному вивченні самих

спелеоресурсів, специфіки організації спелеотуризму, теоретичній і практичній підготовці як туристів, так й організаторів спелеотурів.

Саме ця проблема обумовлює актуальність вивчення цього питання, а наукова новизна полягає у розробці рекомендацій для оптимізації розвитку спелеотуризму.

Мета роботи полягає в аналізі основних дефініцій та особливостей розвитку спелеотуризму в Україні, що обумовлює виконання таких завдань:

- дати загальну характеристику спелеотуризму, визначити основні дефініції та класифікацію;
- проаналізувати розвиток спелеології як передумови становлення спелеотуризму;
- визначити основні особливості та вимоги спелеотуризму;
- дати характеристику спелеоресурсного потенціалу України.

Українська спелеологія до 1917 р. – це спелеологія одинаків, які не мали ні спортивної підготовки, ні спорядження для дослідження складних печер. Тому в літературі є дані лише про легко доступні печери: Балаганську, Ангарську, Вертебу, Кришталеву на Поділлі; Великий Бузлук в Криму тощо.

У 1908 р. науковець М. Орлович та інженер Г. Гутковський зробили опис привхідної частини Кришталевої печери в Кривче на Тернопільщині. На поч. 1930-х рр. інженер В. Нехай дослідив ближній район лабіринту і подав його опис та карту в «Путівнику по печері Кривче» 1933 р. Тоді ж було прокладено і частково обладнано перший в Україні екскурсійний маршрут під землею, який користувався величезною популярністю.

Основними умовами розвитку спелеотуризму є:

- наявність спелеоресурсів (печери, лійки, підземні озера, джерела, гроти, інші карстові форми);
- наявність досвідчених кадрів: екскурсоводів (для організації екскурсій, що, як правило, проводяться в спеціально обладнаних печерах для непідготовленої частини туристів), інструкторів (для підготовки охочих відвідати важкодоступні підземні пустоти);
- проведення відповідних наукових досліджень, обстеження та дотримання пропускового потенціалу печер з метою їх збереження й утримання як безпечних для відвідувачів об'єктів. У спелеотуризмі використовуються альпіністське спорядження, деякі види спорядження туристів-водників, а також спеціальні пристосування, деякі види спорядження (гідрокостюми, ліхтарі, драбини, мотузки тощо).

Серед особливостей цього виду туризму можна виділити вологість печер до 100 % при пониженій температурі та відсутність природного освітлення.

Спелеотуризм має такі підвиди:

- науковий (науково-тематичні екскурсії та експедиції);
- спортивний;
- спелеолікувальний (відвідання певних печер із метою використання лікувальних властивостей печерного повітря);
- екскурсійний.

Особливостями спелеотуризму є:

- складність маршрутів, яка пов'язана з широким розмаїттям рельєфу печер (підземні річки, вузькі щілини, завали, колодязі та ін.);
- високий ступінь автономності під час проведення експедиції (за наявності підземних таборів);
- високий рівень відносної вологості повітря при порівняно низькій температурі;
- відсутність природного освітлення.

Література

1. Бабкин А. В. Специальные виды туризма. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008.
2. Байтеряков О. З. Нові тенденції у розвитку спелеотуризму в Україні. Мелітополь, 2006. С. 203–206.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методол. та метод. аналізу, термінологія, районування: монографія. К.: Вид.-поліграф. Центр «Київ. ун-т», 2001. С. 184–188.
4. Дублянський В. Н. История Украинской спелеологии: монография. Пермь-Симферополь, 2005. С. 111.

Габор М. А.,
начальник відділу освіти культури, молоді та спорту
Полтавської райдержадміністрації

РОЗВИТОК ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ПОЛТАВСЬКОМУ РАЙОНІ В ПЕРІОД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У 2014 році, після затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування, у нашій країні розпочалися трансформаційні зміни, наслідком яких стало затвердження нового адміністративно-територіального устрою районного рівня та рівня територіальних громад. Але реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту неможлива без координації дій усіх гілок влади (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, державних адміністрації та органів місцевого самоврядування). Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади, забезпечує створення основ нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту. Президентом України видано укази з питань розвитку фізичної культури і спорту, серед яких актуальні: «Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні» зі змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 503/2014 від 06.06.2014, від 17.12.2020 № 574/2020 Про започаткування соціального проекту «Активні парки – локації здорової України».

Кабінет Міністрів України здійснює координацію дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту. За рішенням Уряду формується мережа центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»,